

Provinciale Staten van Fryslân
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

Leeuwarden, 27 februari 2024
Verzonden, **27 FEB. 2024**

Ons kenmerk : 02194078
Domein/ Team : Biodiversiteit en landschap
Behandeld door : Albert-Erik de Winter / (06) 21 34 25 79 of a.e.dewinter@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) :

Onderwerp : Voortgang invasieve exotenbeleid

Geachte Statenleden,

Op 30 november 2022 is de Beleidsnotitie Invasieve Exoten Fryslân 2023-2029 (hierna Beleidsnotitie) door uw Staten vastgesteld. In deze notitie wordt beschreven op welke wijze de provincie Fryslân in samenwerking met andere partijen invasieve exoten gaat aanpakken.

De provinciale aanpak richt zich primair op invasieve exoten die een risico vormen voor de biodiversiteit, waarbij andere belangen zoals economie en volksgezondheid zijn meegewogen. In de uitvoering zet de provincie in op het stimuleren van samenwerkingsverbanden en het delen van kennis over de verspreiding en ontwikkeling van invasieve exoten die als Unielijstsoort of Friese zorgsoort zijn opgenomen in de beleidsnotitie.

Middels deze brief informeren wij u over voortgang van de uitwerking van het invasieve exotenbeleid.

Achtergrond

Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit en problemen veroorzaken voor de volksgezondheid en economie. Dankzij internationale afspraken is deze problematiek erkend en is afgesproken om dit probleem wereldwijd aan te pakken. In Europa is regelgeving opgesteld die lidstaten verplicht maatregelen te treffen tegen invasieve exoten (de EU-exotenverordening). Nederland heeft deze Europese regels verder uitgewerkt in de Omgevingswet (voorheen Wet natuurbescherming). De verantwoordelijkheid voor de bestrijding van een groot aantal invasieve exoten is hierbij door het Rijk overgedragen aan de provincies.

De Beleidsnotitie betreft de provinciale uitwerking van het invasieve exoten beleid voor Fryslân. Met het formuleren van beleid geeft de provincie Fryslân duidelijkheid over kaders, taken en verantwoordelijkheden omtrent de aanpak van invasieve exoten. Het opzetten en coördineren van het exotenbeleid is een wettelijke taak van de provincie. De bestrijding en beheersing is in eerste aanleg een verantwoordelijkheid van de grondgebruiker en/ of grondeigenaar.

In de Beleidsnotitie wordt aangegeven op welke wijze de provincie Fryslân in samenwerking met andere partijen invasieve exoten gaat aanpakken. In de uitvoering richt de provincie zich sterk op het stimuleren van samenwerkingsverbanden en het delen van kennis over de verspreiding en ontwikkeling van Unielijstsoorten en Friese zorgsoorten. Unielijstsoorten zijn invasieve exoten die zijn opgenomen op de Unielijst van de EU-exotenverordening. Dit omdat deze soorten in delen van de EU-schade toebrengen aan de biodiversiteit, of dit in de toekomst waarschijnlijk gaan doen. Friese zorgsoorten zijn invasieve exoten die (nog) niet op de Unielijst staan, maar wel een aanzienlijk actueel of potentieel risico vormen voor de lokale biodiversiteit in Fryslân. Hierbij zijn de belangen van economie en volksgezondheid meegewogen.

Dashboard invasieve exoten

Bij vaststelling van de Beleidsnotitie is aangegeven dat er een digitale provinciale webapplicatie ontwikkeld zal worden voor de herkenning en het melden van invasieve exoten. Insteek daarbij is geweest om per invasieve exoot (Unielijst en Friese zorgsoorten) de navolgende informatie te verstrekken:

- Illustratie/ beeldmateriaal in verband met de soortherkenning;
- Beschrijving van de ecologie, negatieve effecten en beheermogelijkheden;
- Verspreidingskaart met het actueel voorkomen van de soort in Fryslân.
- Mogelijkheden om de invasieve exoot te melden via de digitale platforms: waarneming.nl, telmee.nl en Snap de Exoot.

Er is voor gekozen om exotenmeldingen door te zetten naar bestaande meldpunten omdat deze landelijk al bekendheid genieten onder het grote publiek. Daarnaast wordt deze data al gedeeld met overheidsinstellingen die betrokken zijn bij het beheer en de bestrijding van invasieve exoten. Medio juni 2023 is het dashboard invasieve exoten opgeleverd en online geplaatst¹.

Subsidieregeling invasieve exoten

Voor het beheer en de bestrijding van invasieve exoten is een subsidieregeling opgezet. Dit ter bevordering van kennisontwikkeling, samenwerking en de bestrijding van wijdverspreide invasieve exoten in Fryslân.

¹ Link dashboard invasieve exoten: <https://storymaps.arcgis.com/stories/e0945f960b684fb5adfe97dae540c41b>

De regeling kent drie verschillende subsidiabele activiteiten en kan worden aangevraagd voor:

1. Gebiedsplan exotenbestrijding.

Bij dit plan gaat het om de kosten voor het opstellen van een plan van aanpak voor de beheersing en bestrijding van een of meer invasieve exoten in een afgebakend gebied (bijvoorbeeld meerdere gemeenten of een stroomdal). Voorwaarde hierbij is dat bij de aanpak meerdere grondeigenaren betrokken zijn. Veelal verspreiden invasieve exoten zich namelijk over het grondgebied van verschillende grondeigenaren. Een van de redenen dat de bestrijding niet altijd succesvol is, komt doordat het de verschillende eigenaren niet lukt om tot een gezamenlijke aanpak te komen. Met de subsidie voor het opstellen van een gebiedsplan wordt getracht om de samenwerking tussen meerdere grondeigenaren te verbeteren. De invasieve exoten waarvoor deze samenwerking gewenst is betreft onder meer: Aziatische duizendknopen, reuzenbalsemien, reuzenberenklauw, grote waternavel, waterteunisbloem en watercrassula. De maximum bijdrage voor deze subsidie bedraagt € 10.000, -

2. De bestrijding van invasieve exoten

Deze subsidie heeft tot doel de wijdverspreide invasieve exoten, waaronder grote waternavel, waterteunisbloem, Aziatische duizendknopen, reuzenbalsemien, reuzenberenklauw en rimpelroos, binnen Natura-2000-gebieden en NNN-gebieden in de provincie Fryslân te bestrijden. Deze subsidie is met name ontwikkeld voor terreinbeheerders. De subsidiabele activiteit betreft een bijdrage van maximaal 50% in de bestrijdingskosten met een maximum subsidiebijdrage van € 24.999, -.

3. Faciliteren vrijwilligersgroepen

Hierbij gaat het om faciliteren en uitrusten van vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor de beheersing en bestrijding van invasieve exoten in Fryslân binnen en buiten Natura-2000 gebied en de NNN in Fryslân. Het gaat hierbij om het faciliteren van bijvoorbeeld de aanschaf van materialen en persoonlijke beschermingsmiddelen voor een vrijwilligersgroep die zich in een dorp, wijk of natuurgebied inzet voor de bestrijding van invasieve exoten. De maximum bijdrage voor deze subsidie bedraagt €10.000,-.

De subsidieregeling invasieve exoten is vanaf 1 juni 2023 opengesteld. In totaal is voor de jaren 2023 en 2024 een budget van € 500.000, - beschikbaar voor deze subsidieregeling. In 2023 zijn drie aanvragen ingediend voor het opstellen van gebiedsplannen, één aanvraag voor het faciliteren van een vrijwilligersgroep en één aanvraag voor de bestrijding van wijdverspreide invasieve exoten in Natura 2000-gebieden en NNN-gebieden. In 2024 zal extra communicatie worden ingezet om de regeling onder de aandacht te brengen van grondgebruikers en andere partijen die betrokken zijn bij beheer en bestrijding van invasieve exoten.

Beheerdersbijeenkomst

Op 1 juni 2023 is een kennisbijeenkomst georganiseerd voor grondeigenaren en andere partijen die betrokken zijn bij de aanpak van invasieve exoten in Fryslân. Dit met het doel om kennis omtrent beheer en bestrijding van invasieve exoten te delen en samenwerking tussen de verschillende partijen te stimuleren.

Tijdens de bijeenkomst is aangegeven wat de stand van zaken is rond de uitwerking van het invasieve exotenbeleid in Fryslân. Daarnaast is het dashboard invasieve exoten gepresenteerd en is uitleg gegeven over de subsidieregeling invasieve exoten.

Tijdens de bijeenkomst zijn daarnaast lezingen verzorgd over bestrijding van de reuzenberenklauw, samenwerking door inzet van exotenbrigades en de aanpak van invasieve exotische vissen en amfibieën.

De bijeenkomst is bezocht door ruim 50 personen van diverse overheden, terreinbeherende instanties en andere partijen die betrokken zijn bij de aanpak van invasieve exoten in Fryslân. Voor het stimuleren van samenwerking en kennisontwikkeling bestaat ook het voorplan om ook in 2024 een dergelijke bijeenkomst te organiseren.

Onderzoek

In 2023 is onderzoek uitgevoerd naar de waterteunisbloem in het Lauwersmeer/ Dokkumergrotdiep en het voorkomen van invasieve exoten in Natura 2000-gebieden.

Het onderzoek naar de waterteunisbloem in het Lauwersmeer/ Dokkumergrotdiep is uitgevoerd in samenwerking met Staatsbosbeheer, Wetterskip Fryslân, Gemeente Noardeast-Fryslân en de Provincie Groningen. Hierbij is de schade en overlast van waterteunisbloem voor de biodiversiteit en andere vormen van overlast, zoals doorstroming en bevaarbaarheid, in beeld gebracht en is een handelingsperspectief opgesteld om de soort effectief te kunnen bestrijden.

Het onderzoek naar het voorkomen van invasieve exoten in Natura 2000-gebieden is opgesteld om te inventariseren welke invasieve exoten voorkomen in Natura 2000 gebieden en wat de schade en overlast is die deze invasieve exoten (in potentie) veroorzaken voor de biodiversiteit in deze gebieden. De gegevens van deze uitwerking zullen worden meegenomen in de uitwerking van de nieuwe Natura 2000-beheerplannen. Hiermee wordt invulling gegeven aan het beleidsuitgangspunt om exotenbeheer- en bestrijding te regelen via de Natura 2000-beheerplannen.

Aanpak invasieve exotische faunasoorten

In 2023 zijn acties uitgezet voor de Aziatische hoornaar en de wasbeerhond.

De Aziatische hoornaar is een invasieve exoot die schadelijk is voor honingbijen, hommels en andere bestuivende insecten en mede hierom op de Unielijst geplaatst. In Nederland is de verspreiding van de Aziatische hoornaar tot nu toe grotendeels beperkt tot de zuidelijke provincies (Limburg, Noord-Brabant en Zeeland). De soort ruikt echter op in noordelijke richting maar was tot 2023 niet aanwezig in Fryslân. In augustus 2023 is echter de eerste waarneming van Aziatische hoornaar gemeld uit een particuliere tuin in Jubbega (gemeente Heerenveen). Uit nader onderzoek is gebleken dat het hier om een volk (werkers en koningin) betrof. In opdracht van de provincie Fryslân is dit volk uitgeroeid door een gespecialiseerd bedrijf. Hierdoor is de soort succesvol geëlimineerd wat definitieve vestiging van de soort in Fryslân vooralsnog voorkomen heeft.

De wasbeerhond is een invasieve exoot die de laatste jaren steeds vaker in Fryslân wordt gezien. De soort heeft met name een negatieve invloed op inheemse fauna. Uit onderzoeken blijkt dat predatie door wasbeerhond schade kan veroorzaken aan onder meer weidevogels^{2,3}.

Al sinds 2005 kent de provincie Fryslân de mogelijkheid om -ter voorkoming van schade aan de inheemse fauna- wasbeerhonden tijdens de daglichtperiode te bestrijden². Aangezien wasbeerhonden voornamelijk nachtactief zijn en zich overdag goed verscholen houden in moeilijk toegankelijk terrein zijn de toegestane bestrijdingsmethoden echter niet toereikend om de soort effectief te kunnen bestrijden.

Mede hierom zijn de bestrijdingsmogelijkheden per 2023 verruimd waarbij wasbeerhond ook met behulp van vangkooien en nachtelijk afschot mag worden bestreden³. In algemene zin bemoeilijkt de verborgen leefwijze van de wasbeerhond een effectieve aanpak. Om de bestrijding van wasbeerhond te kunnen optimaliseren is onderzoek uitgezet naar de ecologie en het terreingebruik van wasbeerhond. Doel hiervan is om te onderzoeken hoe de bestrijdingsaanpak van de wasbeerhond kan worden verbeterd. Eind 2024 worden de eerste resultaten van dit onderzoek verwacht.

Vervolgaanpak

In 2024 zal een verdere invulling gegeven worden aan de uitwerking van het invasieve exotenbeleid. Hierbij zal onder meer worden ingezet op preventie en bewustwording.

Een van de gerichte acties hierin is het doorontwikkeling van het protocol "Hygiënisch werken met invasieve exoten" (hierna Hygiëneprotocol). Dit protocol is in 2022 op initiatief van de provincie Fryslân opgesteld. Doel van dit protocol is om verplaatsing van invasieve exoten tijdens grondverzet en onderhoud- en beheerwerkzaamheden te voorkomen. Dit onder andere door het hygiëneprotocol als uitgangspunt op te nemen in provinciale bestekken voor grondverzet, beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

Om het gebruik van het protocol ook op uitvoeringsniveau te optimaliseren wordt gewerkt aan een verkorte praktische versie die geschikt is voor buitendienstmedewerkers zoals uitvoerders, kraanmachinisten en trekkerchauffeurs. De verwachting is dat dit doorontwikkelde hygiëneprotocol in de eerste helft van 2024 gereed zal zijn.

Daarnaast wordt in samenwerking met de provincies Groningen en Noord-Holland gewerkt aan een exotencampagne gericht op bezoekers van de Waddeneilanden. Dit vanuit het beleidsuitgangspunt dat de Waddeneilanden bijzondere natuurwaarden bezitten en de provincies de Waddeneilanden zoveel mogelijk willen vrijwaren van invasieve exoten.

Bij uitwerking van de campagne wordt nauw samengewerkt met het team dat betrokken is bij de bestrijding van de watercrassula op Terschelling. Als de exotencampagne goed loopt zal deze op termijn worden uitgerold naar andere gebieden zoals in Fryslân bijvoorbeeld de IJsselmeerkust of het Friese merengebied.

² Besluit Gedeputeerde Staten Fryslân d.d. 1 februari 2005 inhoudende "aanwijzing ingrepen in populaties ingevolge art. 67 van de Flora en Faunawet"

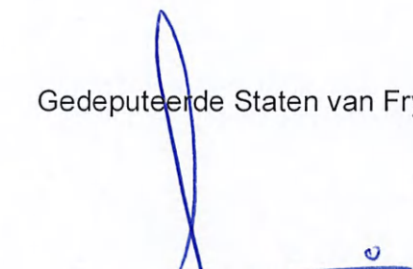
³ Besluit Gedeputeerde Staten Fryslân d.d. 24 november 2023 Opdracht ex artikel 3.18 van de Wet natuurbescherming voor de bestrijding van de wasbeerhond (zaaknummer 250346)

Kosten van de aanpak

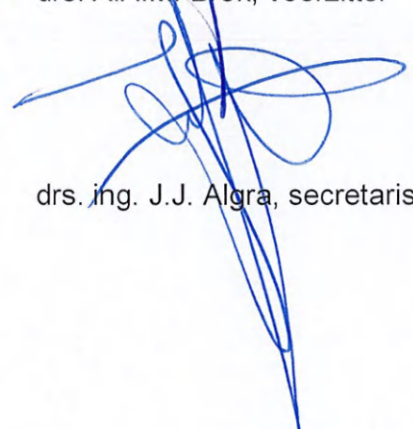
Voor de aanpak invasieve exoten is in 2023 en 2024 € 800.000,- beschikbaar gesteld. In juni 2023 is een subsidieplafond van € 500.000,- open gesteld voor de aanpak van invasieve exoten. Daarvan is thans € 10.000,- beschikt voor een gebiedsplan exotenbestrijding aan de gemeente Súdwest Fryslân. Een bedrag van € 55.000,- voor twee gebiedsplannen exotenbestrijding, het faciliteren van een vrijwilligersgroep en de bestrijding van invasieve exoten door een gemeente en een terreinbeherende organisatie is in aanvraag.

De kosten voor uitwerking van het invasieve exotenbeleid betroffen in 2023 € 70.000,- Voor 2024 resteert een bedrag van € 150.000, -. Dit bedrag zal worden ingezet voor proces – en onderzoekskosten en (indien relevant) eliminatie van vestiging van nieuwe Unielijstsoorten die zich momenteel nog niet in Fryslân gevestigd hebben (bijvoorbeeld Aziatische hoornaar).

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris